

**DORIS LESSINGNING “QURBON”(“CASUALTY”) VA “AYOLLAR BO‘LIMI”
 (“WOMB WARD”) QISQA HIKOYALARIDA OBRAZLARNI KONTRAST
ASOSIDA YARATISH MAHORATI: QIYOSIY TAHLIL**

Davlatova Vazira - mustaqil izlanuvchi

O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Ingliz tili amaliy fanlar kafedrasi o‘qituvchisi

Toshkent, O‘zbekiston. vaziraotabekovna97@gmail.com

Anotatsiya

Doris Lessingning qisqa hikoyachiligi badiiy mahoratining muhim xususiyatlaridan biri — obrazlarni kontrast asosida yaratish tamoyilidir. Ayniqsa, “Qurbon” (“Casualty”) va “Ayollar bo‘limi” (“Womb Ward”) qisqa hikoyalarida ushbu uslubiy yondashuv yorqin ko‘rinadi. “Qurbon”da kasalxona qabulxonasida navbat kutayotgan odamlardan biri bo‘lgan “Auntie” obrazi bilan og‘ir jarohatlangan yigitning kutilmagan kirib kelishi kontrast tarzida tasvirlanadi. Bir tomondan, “Auntie”ning tinimsiz shikoyatlari, e’tibor va mehr istagi satirik ruhda ochilsa, ikkinchi tomondan, hayot-mamot orasida yotgan yigit obrazi odamlarni beparvolikdan hushyorlikka olib keladi. Shu tariqa yozuvchi kundalik mayda shikoyatlar bilan real fojea o‘rtasidagi keskin tafovutni ifodalaydi. “Ayollar bo‘limi” (“Womb Ward”) qisqa hikoyasida esa kontrast individual ayol obrazlari orqali amalga oshiriladi. Mildred Grant — butun umrini eriga qaramlikda o‘tkazgan ayol sifatida tasvirlanadi, uning yig‘ilari va yolg‘izlikdan qo‘rquvi bolalarcha iztirobnini aks ettiradi. Kuk xonim esa mutlaqo boshqa qiyofa: mustaqil, hayotini yolg‘iz o‘tkazgan, ammo oxir-oqibat mehr ko‘rsatishga qodir ayol. Shu qarama-qarshi tipologiya orqali Lessing insoniy mehr va yolg‘izlik muammolarini falsafiy teranlikda yoritadi. Demak, har ikki qisqa hikoyada kontrast usuli nafaqat syujet dinamikasini kuchaytiradi, balki ijtimoiy va psixologik ma’nolarni chuqur ochishga xizmat qiladi. Lessingning badiiy mahorati shundaki, u obrazlarni oddiy tafsilotlar va tabiiy dialoglar vositasida kontrastlashtirib, insoniy hayotdagi dramatik vaziyatlarni yorqin va ta’sirchan shaklda ifodalay oladi.

Kalit so‘zlar: ayol obrazi, psixologik realizm, ijtimoiy tafovut, yolg‘izlik, mehr-muhabbat, satirik ruh

Kirish

Adabiyotda obraz yaratish uslublari yozuvchining badiiy mahoratini belgilovchi asosiy mezonlardan biridir. Xususan, kontrast (qarama-qarshi qo‘yish) usuli klassik adabiyotdan tortib zamonaviy adabiyotgacha keng qo‘llanilgan bo‘lib, u syujetni dramatiklashtirish, qahramonlarning ichki dunyosini ochish va ijtimoiy ziddiyatlarni yoritishda samarali vosita hisoblanadi. XX asr ingliz adabiyotining yirik vakili Doris

Lessing bu uslubni o'ziga xos mahorat bilan qo'llab, insoniy ruhiyat va ijtimoiy muammolarni teran badiiy shaklda ifodalagan yozuvchilardan biridir. Lessingning qisqa hikoyalarida oddiy hayotiy vaziyatlar fonida insonning ruhiy iztiroblari, mehr-muhabbat ehtiyoji, yolg'izlik va beparvolik kabi universal mavzular yoritiladi. Ayniqsa, "Qurbon" ("Casualty") va "Ayollar bo'limi" ("Womb Ward") kabi qisqa hikoyalarida yozuvchi obrazlarni kontrast asosida yaratib, oddiy tafsilotlar orqali chuqur dramatism hosil qiladi. "Qurbon" ("Casualty")da mayda shikoyatlar bilan real fojea o'rtasidagi tafovut ochilsa, "Ayollar bo'limida" ("Womb Ward")da ayollar taqdiri turli tipologiyalar asosida qarama-qarshi qo'yiladi. Shu tariqa Lessing nafaqat individual qahramonlarni, balki jamiyatdagi umumiy psixologik manzarani ham badiiy tahlilga tortadi. Maqolaning dolzarbligi shundaki, Lessing ijodida kontrast usulining badiiy va falsafiy ahamiyatini o'rganish nafaqat uning hikoyachilik mahoratini yanada chuqurroq anglash, balki ayol obrazlarining tipologik shakllanishini ham izchil ilmiy tahlil qilish imkonini beradi.

Metodlar

Mazkur tadqiqotda Doris Lessingning "Qurbon" ("Casualty") va "Ayollar bo'limi" ("Womb Ward") qisqa hikoyalarida obrazlarni kontrast asosida yaratish mahorati quyidagi metodlar asosida tahlil qilindi:

1. **Tematik-analitik metod** – qisqa hikoyalardagi asosiy g'oya va mavzular (yolg'izlik, mehr-muhabbat ehtiyoji, beparvolik va fojea)ni aniqlash hamda ularning obrazlar orqali ochilishini o'rganish uchun qo'llandi.
2. **Kompozitsion-strukturaviy metod** – qisqa hikoyalarning syujet qurilishi, dramatik zo'rqiqlashning kuchayishi, kulminatsion vaziyatlarning kontrast asosida berilishi (masalan, "Qurbon"da oddiy navbat kutish jarayoni va to'satdan kelib chiqqan fojea qarama-qarshiligi; "Ayollar bo'limida"da ayollar taqdirleri o'rtasidagi kontrast)ni tahlil qilishda ishlatildi.
3. **Qiyosiy-tipologik metod** – ikki hikoyada obrazlar tizimini solishtirish orqali Lessingning kontrast uslubini turlicha badiiy vaziyatlarda qo'llashini aniqlash imkonini berdi. Ushbu metod yordamida individual psixologik qiyofalar va kollektiv ruhiyatning o'zaro aloqadorligi ochib berildi.
4. **Psixologik tahlil metodi** – qahramonlarning ichki kechinmalari, nutqi va xatti-harakatlari orqali yozuvchining ularni kontrast asosida yoritish mahorati o'rganildi. Xususan, "Qurbon"da "Auntie" obrazining o'zini markazga qo'yishi bilan og'ir jarohatlangan yigitning real fojeasi o'rtasidagi qarama-qarshilik, "Ayollar bo'limida"da Mildred va Kuk xonim obrazlaridagi qarama-qarshi psixologik holatlar tahlil qilindi.
5. **Kontekstual-tarixiy metod** – qisqa hikoyalarda aks etgan ijtimoiy muhit, shifoxona hayoti va ayollar taqdiridagi jamiyatga xos tafovutlarni aniqlashda

qo'llanib, Lessingning realizm va psixologik kontrastni uyg'unlashtirish mahorati ochib berildi.

Doris Lessing ijodida kontrast usuli nafaqat syujetni dramatiklashtirish vositasi, balki inson ruhiyatidagi ichki ziddiyatlarni ochib beruvchi estetik mezon sifatida namoyon bo'ladi. Yozuvchi oddiy hayotiy holatlar fonida keskin qarama-qarshiliklarni yaratib, o'quvchini chuqur psixologik mulohazaga chorlaydi. "Qurbon" va "Ayollar bo'limi" qisqa hikoyalari bu borada yorqin namunalar bo'lib xizmat qiladi.

"Qurbon" hikoyasida kontrast shifoxona qabulxonasidagi mayda shikoyatlar va to'satdan yuz bergan real fojea o'rtasida quriladi. Hamshira Doolanning sovuqqon munosabati, "Auntie"ning shovqinli shikoyatlari oddiy, kundalik "hayotiy fojiaga" o'xshab ko'rinadi. Biroq og'ir jarohatlangan yigitning keltirilishi bu vaziyatni butunlay o'zgartiradi: odamlarning mayda iztiroblari befoyda va ma'nosizdek tuyuladi. Bu qarama-qarshilik orqali Lessing insonning beparvoligi, e'tibor va mehr uchun kurashi bilan haqiqiy hayotiy fojearlar orasidagi tafovutni ko'rsatadi. Ayniqsa, "Auntie" obrazining diqqat markazida bo'lish istagi bilan yigit hayoti o'rtasidagi kontrast hikoyaning asosiy dramatik kuchini tashkil etadi.

"Womb Ward" hikoyasida esa kontrast individual psixologik qiyofalar orqali yuzaga chiqadi. Mildred Grant obrazi — eriga mutlaq qaram, yolg'izlikdan qo'rqadigan ayol. Unga qarama-qarshi Miss Cook — hayoti davomida mustaqil, ammo yolg'iz yashagan ayol sifatida tasvirlanadi. Mildredning eriga yopishib yig'lashi, Miss Cookning uni ona singari quchoqlab tinchlantirishi orqali ikki xil ayol taqdiri qarama-qarshi qo'yiladi. Shuningdek, palatadagi boshqa ayollar — beva, yosh kelin, raqqosa, yuqori tabaqadan chiqqan "horse-y one" kabi obrazlar ham jamiyatdagi turfa tipologiyalarni ramziy tarzda ifodalaydi. Lessing bu qarama-qarshiliklarni oddiy tafsilotlar (yig'i, dialog, parda, quchoqlashish) orqali berib, obrazlar ichki dunyosini chuqur ochib beradi.

Qiyosiy nuqtai nazardan, "Casualty" hikoyasida kontrast ko'proq voqeiy (mayda shikoyat ↔ real fojea), "Womb Ward"da esa psixologik (qaramlik ↔ mustaqillik, yolg'izlik ↔ mehr) asosida qurilgan. Ikkala hikoyada ham yozuvchi obrazlarni kontrast asosida qarama-qarshi qo'yish orqali insoniy ehtiyoj va ijtimoiy beparvolikni badiiy yoritishga erishadi. Shu tariqa Lessing o'ziga xos psixologik realizmni shakllantirib, ayol taqdiri, mehr va yolg'izlikning universal falsafasini ochib beradi.

Natijalar va munozaralar

Tadqiqot jarayonida Doris Lessingning "Casualty" va "Womb Ward" qisqa hikoyalarida obrazlarni kontrast asosida yaratish mahorati bir necha yo'nalishda namoyon bo'lishi aniqlandi.

Natijalar

1. **Voqeiy kontrast** – “Casualty” hikoyasida kichik shikoyatlar va to‘satdan yuzaga kelgan og‘ir fojea qarama-qarshiligi syujetning dramatik kuchini oshiradi. Bu orqali Lessing oddiy hayotiy mayda iztiroblarning befoydaligini, insonning haqiqiy fojea oldidagi ojizligini ko‘rsatadi.
2. **Psixologik kontrast** – “Womb Ward” hikoyasida qaramlik va mustaqillik, yolg‘izlik va mehr-muhabbat ehtiyoji qarama-qarshi qo‘yilgan. Mildred va Miss Cook obrazlari orqali ayol taqdirining ikki qutbi badiiy yoritilgan.
3. **Kollektiv ruhiyat** – har ikkala hikoyada ham individual obrazlar orqali jamoaviy psixologik holatlar ochib beriladi. “Casualty”da navbat kutayotganlarning kayfiyati birdan o‘zgarishi, “Womb Ward”da esa ayollarning umumiy ruhiy bosim ostida qolishi bunga misoldir.
4. **Ramziy detallar** – oddiy predmetlar va xatti-harakatlar (yig‘i, quchoqlash, parda, shikoyat, “No Admittance” yozuvi) obrazlarning ichki dunyosini kontrast asosida ochishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Munozaralar

Ushbu natijalar shuni ko‘rsatadiki, Lessing kontrast uslubini faqat dramatik effekt uchun emas, balki insoniy tabiatning murakkabliklarini yoritish uchun qo‘llaydi. “Casualty”dagi voqeiy kontrast o‘quvchini jamiyatdagi beparvolik va diqqat uchun kurash haqida o‘ylashga majbur etsa, “Womb Ward”dagi psixologik kontrast ayollarning turfa taqdirlari, mehr va yolg‘izlikning universal falsafasi haqida falsafiy mulohaza uyg‘otadi.

Munozara jarayonida aniqlanishicha, Lessingning mahorati kontrastni individual obrazlar va jamoaviy ruhiyat o‘rtasida uyg‘unlashtirishda namoyon bo‘ladi. Bu esa uning qisqa hikoyalariga o‘ziga xos psixologik realizm va ijtimoiy falsafiy chuqurlik bag‘ishlaydi. Natijada Lessingning badiiy uslubi XX asr ingliz nasrida alohida fenomen sifatida baholanishi mumkin.

Umumiy xulosa

Doris Lessingning “Casualty” va “Womb Ward” qisqa hikoyalarida obrazlarni kontrast asosida yaratish usuli yozuvchining psixologik realizmga asoslangan badiiy mahoratini yaqqol namoyon etadi. Tahlil shuni ko‘rsatdiki:

1. **“Casualty” hikoyasida** voqeiy kontrast asosiy dramatik vosita sifatida qo‘llangan. Kundalik shikoyatlar va og‘ir fojeaning qarama-qarshiligi orqali insonning diqqat va mehr istagi bilan haqiqiy hayotiy iztiroblar o‘rtasidagi tafovut badiiy yoritiladi.
2. **“Womb Ward” hikoyasida** esa psixologik kontrast markaziy o‘rin tutadi. Mildred va Miss Cook obrazlari qaramlik va mustaqillik, yolg‘izlik va mehr-muhabbatning ikki qutbini ifodalab, ayollik taqdirining universal muammolarini ochib beradi.

3. Har ikkala hikoyada ham yozuvchi kichik detallar, dialoglar va ramzlar orqali katta ijtimoiy-falsafiy mazmunni ochishga erishadi. Bu Lessingning uslubida oddiy hayotiy lavhalar ortida chuqur falsafiy qatlam mavjudligini ko'rsatadi.
4. Tadqiqot shuni tasdiqladiki, Lessing kontrastni nafaqat badiiy estetik vosita sifatida, balki jamiyat va inson ruhiyatidagi ichki ziddiyatlarni ifodalash mezonini sifatida qo'llaydi.

Umuman olganda, "Casualty" va "Womb Ward" hikoyalarining qiyosiy tahlili Lessing ijodida kontrastning syujet, obraz va ramzlar darajasida muhim badiiy prinsip ekanini ko'rsatadi. Bu uslub orqali yozuvchi ayol taqdirining murakkabliklarini, insoniy ehtiyoj va beparvolik o'rtasidagi ziddiyatni hamda mehr va yolg'izlikning universal falsafasini badiiy jihatdan teran ifoda etishga erishadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Lessing, D. *The Habit of Loving*. – London: Michael Joseph, 1958.
2. Lessing, D. *The Story of a Non-Marrying Man and Other Stories*. – London: Jonathan Cape, 1972.
3. Lessing, D. *Collected Stories*. – London: HarperCollins, 1994.
4. Bloom, H. (tahr.). *Doris Lessing*. – Nyu-York: Chelsea House Publishers, 2003.
5. Sprague, C. "The Short Stories of Doris Lessing: Patterns of Alienation." // *Journal of Modern Literature*. – 1987. – №13(1). – B. 45–62.
6. Rubenstein, R. *The Novelistic Vision of Doris Lessing: Breaking the Forms of Consciousness*. – Urbana: University of Illinois Press, 1979.
7. Daymond, M. J. "Women and Writing in Southern Africa: The Case of Doris Lessing." // *Research in African Literatures*. – 1996. – №27(2). – B. 125–138.
8. Cornwell, N. *The Modern British Novel*. – London: Routledge, 2006.
9. Lodge, D. *The Art of Fiction*. – London: Penguin, 1992.
10. Cederstrom, L. "Human Needs and Social Constraints in Doris Lessing's Short Stories." // *Contemporary Literature*. – 1985. – №26(3). – B. 310–328.